

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۸/۰۱

لیکونکی: احسان مباح الدین

ژباړنوکي: سيد حسام مل

د کسپین تړون د ایران شاوخوا د دهلیز حلقه ټینګوي

منبع اودخپريدو نيټه: کريدل ۲۰۲۶/۰۷/۳۱

تېره اونۍ، د ايران کابينې د هيواد يو له خورا جنجالي سيمه ايزو دوسيو څخه بيا يوه موضوع را ژوندۍ کړ، يعنې د کسپين سمندر قانوني حالت په اړه د ۲۰۱۸ کال کنوانسيون د تصويب لپاره يې يو قا نون تصويب کړ. دا تړون د جدي قانوني، امنيتي او اقتصادي اعتراضونو په منځ کې د اتو کلونو لپاره په ټپه ولاړ و. د دې ناڅاپي دوسي راسنډل، پداسې حال کې چې ايران د متحده ايالاتو او اسراييلو سره په اوږده جګړه کې بشکيل دی، يوه بېړنۍ پوښتنه راپورته کوي: ولې په سمه توګه ستراتيژيک نفوذ تسليم کړئ په هغه وخت کې چې هيواد ورته ډيره اړتيا لري؟

پريکړه د يوې محدودې قانوني موضوع په توګه نشي ليدل کيدۍ. دا د ترانس-کسپين انرژۍ لارې، په انډر بايجان کې د زنگزور دهليز په نوم يادېږي، او د "ترمپ لاره" په نوم د ارمنستان له لارې د هغې پلان شوي دوام سره څنګ په څنګ کې پروت دی.

په ګډه، د اپرورژې يومدغم يا ګډه ختيځ-لوېديځ دهليز جوړوي چې ايران له پامه غورځوي، د جيو-اقتصادي ګټو څخه يې محروموي، او د جيوپوليتيک محاصره چې دمخه يې د شمال لويديز پولې په اوږدو کې شکل اخلي، ټينګوي. روسيې په تهران فشار راوړی چې په چټکۍ سره حرکت وکړي. په دسمبر کې، د بهرنيو چارو وزير سرګي لاوروف په عامه توګه هيله څرګنده کړه چې ايران به د کاسپين د راتلونکي سرمشريزې څخه مخکې چې د ۲۰۲۶ کال په اګست کې په تهران کې ټاکل شوې وه، کنوانسيون تصويب کړي.

ايران يوازې ساحلي هيواد دی چې لا تر اوسه يې دا تصويب بشپړ کړی نه دی. دا ډيپلوماتيک مها لويش ممکن د حکومت بېره تشرېح کړي، مګر دا هغه اعتراضونو ته ځواب نه ورکوي چې د کلونو لپاره يې تړون له پارلمان څخه لرې ساتلی و.

يو جنجالي تړون بېرته راستنېږي

دا کنوانسيون د ۲۰۱۸ کال په اګست کې په اکتاو کې د پنځم کاسپين سرمشريزې کې د ايران، روسيې، انډر بايجان، قزاقستان او ترکمنستان لخوا لاسليک شو. د نړيوال قانون، ملي امنيت او اقتصاد په برخه کې ايراني متخصصينو سمدلاسه د دې تخنيکي، قانوني، نظامي او اقتصادي احکامو ننګونه وکړه.

پارلمان د هغې وروستۍ تصويب ودراره، او فايل د اتو کلونو لپاره غير فعال پاتې شو. د ايران دولسمشر مسعود پېز شيان ادارې اوس دا د قانوني، امنيتي او اقتصادي اعتراضونو سره سره چې په لومړي ځای کې يې د تصويب مخه نيولې وه، مقننه قوې ته راستون کړی دی.

کنوانسيون پخپله د کاسپين يوه ټاکلې سلنه هر هيواد ته نه ورکوي. دا په سياسي لحاظ چاوديدونکې پوښتنه د اساسا تو او د سمندري او فرعي خاورې د محدودولو په اړه جلا موافقو پورې اړه لري. بيا هم منتقدین وېره لري چې د نوي چوکاټ منل به په دې خبرو اترو کې د ايران دريځ کمزوری کړي.

د پارلمان د ملي امنیت او بهرنی پالیسی کمیټې غړی احمد بخشیش اردستاني تابناک ته وویل چې پارلمان باید له حکومت څخه وغواړي چې د قانون تصویبولو دمخه د ایران ونډه حل کړي. هغه وویل: "حکومت باید د کسپین قانوني رژیم لاندې د ایران د ۲۰ سلنه ونډې د خوندي کولو هڅه وکړي، چې وروسته دا موضوع پارلمان ته د تصویب لپاره وړاندې شي." د قانون جوړونکي لخوا د اټکلونو له مخې، د ایران اوسنی ونډه شاوخوا نهه څخه تر ۱۳ سلنې پورې ده. اردستاني زیاته کړه:

البته، دا باید په پام کې ونیول شي چې د ایران ونډه ۲۰ سلنې ته لوړول ممکن د ځینو ساحلي هیوادونو، په شمول د آذربایجان جمهوریت، له اعتراض سره مخ شي، ځکه چې د هیوادونو ونډې د ساحل اوږدوالي او جغرافیایي شرایطو پراساس جنجالي دي. سره له دې، د ایران د ساحلي موقعیت په پام کې نیولو سره، ۲۰ سلنه ونډه د منلو وړ ونډه ګڼل کېدی شي."

د جګړې پر مهال په تیاره کې شوي پریکړه

د یوریشیا متخصص ډاکټر شعیب بهمن د وخت او طرز العمل دواړه تر پوښتنې لاندې راولي:

"د پېژشکیان ادارې دا کنوانسیون په داسې وخت کې تصویب کړ کله چې ایران په یوه پریکړه هاپېرډ جګړه کې ښکیل دی. په داسې فضا کې، چېرې چې د ملي یووالي ساتل یوه حیاتي اړتیا ده، د داسې ویشونکې مسلې راپورته کول د پوښتنې وړ دي. هغه څه چې حتی ډیر عجیب دي دا دي چې حکومت اعلان کړی چې د سمندري او فرعي خاورې (چې د تیلو او ګازو پراخه زیرمې لري) د محدودولو په اړه د خبرو اترو په اړه ماده په موقتي ډول له اجندا څخه لرې شوې ده. په هرصورت، داسې مهم نړیوال تړون باید په بشپړ ډول ومنل شي یا رد شي؛ د هغې د مختلفو برخو ویشل هیڅ قانوني اعتبار نلري او د پریکړې کولو یو ډول غیر شفافیت په ګوته کوي."

د ۲۰۱۸ کال د کنوانسیون څخه مخکې، تهران د مسکو سره د خپلو ۱۹۲۱ او ۱۹۴۰ کلونو په تړونونو تکیه کوله چې د خپلو کاسپین حقونو تاریخي اساس و. دغو تړونونو د ایران او شوروي اتحاد ترمنځ د دوستۍ او ګډې کارونې د سمندر په توګه د اوبو لاره ګڼله، پرته له دې چې سمندري پولې مشخصې کړي. د شوروي ړنګېدو څلور ځای ناستي ساحلي ایالتونه رامینځته کړل او یو نوی جوړجاړی یې اړین کړ، مګر د اکتاو چوکاټ له تخنیکي تازه معلوماتو څخه ډیر لرې لاړ.

بهمن استدلال کوي چې د کنوانسیون مقدمه په مؤثره توګه پخواني تړونونه ځای په ځای کوي او هغه اسناد پریږدي چې پر بنسټ یې ایران خپلې ادعاوې جوړې کړي وې. هغه د تهران د ۲۰۰۱ کال د جنګي الوتکو ځای پرځای کول د-BP چارټر شوي اکتشافی کښتۍ په سر کې یادوي چې د ایران لخوا ادعا شوې اوبو کې د آذربایجان لپاره فعالیت کوي. کښتۍ بیرته لاره. ایران له هغه وخت راهیسې د منځني کرښې ویش سره مقاومت کړی چې منتقدین یې وایي کولی شي دا د کاسپین سمندر شاوخوا اوه څخه تر ۱۳ سلنې پورې پریږدي.

نظر پوښتنه

*ایران باید د کسپین کنوانسیون سره څه وکړي؟

*د ملي ګټو لپاره د ګواښ په توګه یې رد کړئ

*د امنیت او انرژۍ احکامو په اړه بیا خبرې اترې وکړئ

*تر هغه چې د ایران ونډه حل شي تصویب وځنډوئ

*د سیمه ییزې همکارۍ د پیاوړتیا لپاره یې تصویب کړئ

۳۷ رایې، ۵ ورځې او ۱۳ ساعته پاتې دي

د خطرناکو تشو سره امنیتي تضمینونه

دا کنوانسیون د ۱۹۸۲ کال د ملګرو ملتونو د سمندر د قانون کنوانسیون (UNCLOS) لاندې د کسپین سمندر د مستقیم ساتلو پرځای یو ځانګړی قانوني رژیم رامینځته کوي. هر ایالت تر ۱۵ سمندري میلو پورې ځمکنۍ اوبه تر لاسه کوي، ورپسې د ۱۰ سمندري میلو ځانګړې کب نیولو زون ټاکل کیږي، پداسې حال کې چې پاتې سطحه د ګډ سمندري ځای په توګه ټاکل کیږي.

ډاکټر حامد حکیم، چې په تهران کې د علامه طباطبایي پوهنتون د پوهنځي غړی دی، د کریډل سره په خبرو کې وایي:

"دا جوړښت کولی شي د ایران سواحلو ته په نسبتاً نږدې واټن کې د ساحلي هیوادونو د نظامي کښتو شتون زیات کړي؛ یوه مسئله چې د شمالي ولایتونو د نفوس کثافت او د تهران او د هیواد د ځینو حساسو مرکزونو ته د دې سیمې نږدېوالي ته په پام سره، د ملي امنیت له نظره د پام وړ ده."

له بلې خوا، دا باید په پام کې ونیول شي چې کنوانسیون په کیسپین سمندر کې د غیر ساحلي هیوادونو د وسله والو ځواکونو شتون منع کوي، او د هغې یو له اساسي اصولو څخه دا دی چې په دې اوبو کې د بهرنیو نظامي ځواکونو د ځای پر ځای کولو مخه ونیسي. دا محافظتونه مهم دي، خو لکه څنګه چې حکیم استدلال کوي: "دا بندیز د ساحلي دولتونو او غیر ساحلي دولتونو تر منځ د استخباراتي، تخنیکي یا لوژستیکي همکارۍ ټول ډولونه رد نه کوي؛ په دې توګه، د امنیتي ننګونو احتمال لاهم شتون لري. د مثال په توګه، حتی اسرائيلي کښتۍ کولی شي پدې سیمه کې د انډر بايجان د بېرغ لاندې راڅرګند شي او د ایران امنیت ننګوي. همدارنګه، کنوانسیون یوازې غیر ساحلي دولتونه د ساحلي دولتونو په وړاندې د 'پوځي اقدام' څخه منع کوي، نه د 'ټرانزیت' څخه؛ دا قانوني تشه د جاسوسی او په کیسپین کې د دې هیوادونو غیر مستقیم نظامي شتون لپاره دروازه خلاصه پریري دي.

"د ټرانس-کیسپین لارې پرانیستل"

اقتصادي پایلې حتی ډیرې مستقیمې دي. ۱۴ ماده د سب میرین پایپ لاینونه او کیبلونه یوازې د هغو هیوادونو لخوا موافقه شوي لارو په اوږدو کې ایشودلو ته اجازه ورکوي چې سکتورونه یې تیریزې، د چاپیریال اړتیاو تابع دي. له همدې امله ایران او روسیه به د رضایت په نه ورکولو سره د ترکمنستان او انډر بايجان ترمنځ د پایپ لاین د بندولو وړتیا له لاسه ورکړي.

له اقتصادي نظره، د کنوانسیون ۱۴ ماده د بشپړ "جیو اقتصادي ځان زیان" په نوم یادیدلی شي. د علامه طباطبایي پوهنتون د پوهنځي غړي ډاکټر محمد مهدي حاجیان په وینا، "پخوا، د حقوقي شخړو له امله هیڅ ساحلي دولت د کیسپین سمندرګي په غاړه کې پایپ لاینونه نه شو جوړولی، او دا ځنډ د ایران او روسیې لپاره د انرژۍ د لېږد لارو څخه د ګټې اخیستنې لپاره د یوې پیاوړې وسیلې په توګه کار کاوه. مګر د دې کنوانسیون په تصویب سره، ترکمنستان او قزاقستان ته به اجازه ورکړل شي، پرته له دې چې د ایران یا روسیې له ښکیلتیا څخه، د کیسپین په بستر کې پایپ لاینونه جوړ کړي او خپل ګاز په مستقیم ډول انډر بايجان ته او له هغه ځایه اروپا او اسرائیل ته ورسوي.

"حاجیان زیاتوي: "

دا د ټرانس کیسپین پایپ لاین مشهوره پروژه ده چې د ایران او روسیې د چاپیریال او جیوپولیتیک مخالفت له امله د کلونو لپاره ودرول شوی وه. اوس، د دې تصویب سره، دا لاره پرانیستل شوې، او ایران نه یوازې د ټرانزیت لوی عاید له لاسه ورکوي بلکه د کیسپین د جریان نمونې ته په پام سره چې سویلي څنډو ته ککړتیا لېږدوي - یعنې ایران - د دې پایپ لاینونو څخه هر ډول لیک به د ایران لپاره چاپیریالي ناورین راولي. "په دهلیز کې ورکه شوې اړیکه دا هغه ځای دی چې د کیسپین تړون د زنگزور د دهلیز او ټرمپ لارې سره نښلوي. لومړی د انډر بايجان او نخچيوان په اوږدو کې پراختیا مومي؛ دوهم به د ایران پولې ته څیرمه د ارمنستان د سیونیک ولایت له لارې دوام وکړي. پلان شوی شبکه یوازې سرکونو او ریل پټلۍ پورې محدوده نه ده. دا کولی شي د انرژۍ پایپ لاینونه، د بریښنا لاینونه او ډیجیټل زیربنا هم انتقال کړي.

د اسلامي آزاد پوهنتون ډاکټر احمد کاظمي استدلال کوي چې باکو ته د ټرانس-کاسپیان پایپ لاین له لارې رسیدونکی ګاز کولی شي د دې شبکې له لارې لویدیځ ته لاړ شي پرته لدې چې د ایران خاورې ته ورسېږي: "د ترکمنستان او قزاقستان ګاز، چې د ټرانس کاسپیان پایپ لاین له لارې باکو ته رسېږي، د ټرمپ لارې او زنگزور دهلیز له لارې اروپا ته صادر کیدی شي پرته له دې چې د ایران خاورې ته اړتیا ولري. په بل عبارت، د کاسپیان کنوانسیون تصویب د لویدیځ لخوا غوښتل شوي انرژۍ دهلیز بشپړولو لپاره ورکه اړیکه چمتو کوي، او په سمه توګه هغه څه پوره کوي چې ټرمپ یې غواړي: ایران د خپل ټرانزیت او دهلیز رول څخه محرومول، پداسې حال کې چې د لویدیځ او د هغې د سیمه ایزو متحدینو لخوا ملاتړ شوی بدیل لاره پیاوړې کول. دا سناریو د جیوپولیتیک پلوه د ایران د ټکولو لپاره ډیزاین شوی، او د دې کنوانسیون په تصویب سره، ایران په ناڅاپي ډول د هغې پرمختګ کې مرسته کوي." کاظمي خبرداری ورکوي:

"د دې دریو پروژو په پلي کولو سره، د ناټو ځواکونه، اسرائیل، پان ترک بیلټون غوښتونکي او تکفيري به په اسانۍ سره د ایران، چین او روسیې پولو ته لاسرسی ومومي، چې د دې دریو هیوادونو امنیت او ځمکنۍ بشپړتیا ته به ګواښ وي - یوه مسئله چې د متحده ایالاتو او ناټو او د نړیوال تسلط لپاره د دې دریو لویو ختیځو قدرتونو ترمنځ د پراخې شخړې په شالید کې معنی لري

بې ځوابه یاداشت یا ریکارډ

د کاسپین د پخوانیو پریکړو شاوخوا ابهام دا اندیښنې ژوروي. بهمن د ۲۰۱۸ کال د لاسلیک څخه مخکې دوه قسطنونو ته اشاره کوي:

"لومړۍ، د کاسپین سمندرګي کې د البرز د تیلو د ساحې ۵۰ سلنه برخه اذربایجان ته ورکول - هغه ساحه چې ایران یې د تاریخي حاکمیت ادعاوې درلودې، مګر نیمایي یې پرته له کوم وضاحت څخه بلې خوا ته په شپه کې ورکړل شوه."

"دوهم د کاسپین سمندرګي څخه د نیمه یوپیډو ور پلټ فارم امیر کبیر (د سردار جنگل په نوم پیژندل شوی) شکمن وتل وو - یو پلټ فارم چې کولی شي د نړیوال قانون له مخې د ایران د ساحلي اساساتو لپاره د اساس ټکي په توګه کار وکړي او د هیواد لپاره د کاسپین لویه برخه خوندي کړي، مګر د نامعلومو دلایلو له امله دا د دې کنوانسیون له لاسلیک څخه یو کال دمخه بیرته واخیستل شو.

" هغه تشریح کوي چې "دې دوو کړنو د محرمیت او معاملي کولو فضا رامینځته کړه، کوم چې له بده مرغه د ایران لخوا د کنوانسیون متن د خپرولو کې د ناکامۍ له امله بشپړ شو تر هغه چې وروستی خبرونه یې نه وي شوي.

" ایران نشي کولی خپل نفوذ لاسلیک کړي

د کابینې تصویب د ایران لپاره کنوانسیون نافذ نه کوي. دا لایحه باید لا هم د اسلامي مشورتي شورا له خوا تصویب شي، او د حل نه شوي اساساتو او سمندري پولو لپاره به نورې خبرې اترې ته اړتیا وي. له همدې امله پارلمان واک او مکلفیت دواړه ساتي چې هغه څه وڅیړي چې حکومت یې له هیواد څخه د تسلیمیدو غوښتنه کوي. ملاتړ کونکي دا کنوانسیون د امنیت، بار وړلو، کب نیولو، چاپیریال ساتنې او د پنځو ساحلي هیوادونو ترمنځ د همکارۍ لپاره د چوکاټ په توګه وړاندې کوي. مګر د ایران شاوخوا جوړ شوي دهلیز نقشي پرته هیڅ اداري ګټه نشي ارزول کیدی.

د ټرانس-کاسپیان لاره د هغې د انرژۍ ګټه کمزوري کوي؛ د زنگزور او ټرمپ لارې د هغې له خاورې تیریري؛ او بهرني ځواکونه د هغې شمالي پولې ته نوي اقتصادي او امنیتي لاسرسی ترلاسه کوي. تهران باید د اګست د سرمشریزې نېټې یا د مسکو څخه د ډیپلوماتیک فشار په بدل کې دا جوړښت اسانه نه کړي. لږترلږه، دا باید اساسات روښانه کړي، د سمندري سطحې په خبرو اترو کې خپل دریځ وساتي، د پلي کیدو وړ امنیتي تضمینونه وغواړي، او د پایپ لاین احکام بشپړ عامه او پارلماني بیاګټنې ته وسپاري. د ایران مخالفینو کلونه د هیواد د لاسرسي وړ کولو لپاره د لارو په جوړولو کې تیر کړي دي. د ایران لپاره پخپله د ورک شوي قانوني بنسټ چمتو کول به له غفلت څخه هاخوا وي. د سیمې د راتلونکي په اړه د جګړې په منځ کې، د نه بدلیدونکي جیوپولیتیک نفوذ له لاسه ورکول به د ستراتیژیک ځان وژنې په معنی وي.